

Prof. Dr. Emin Çankıcı
Çankaya Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası Ticaret Bölümü
Öğretim Üyesi

Türkiye’de Ekonomik Gelişmeler: 2005-2007

Giriş

Kasım 2000 Likidite Krizi ve Şubat 2001 Finans Krizi sonrası, IMF destekli bir Ekonomik İstikrar Programı’na ek olarak, ekonomi yönetiminde politik müdahaleleri asgari düzeye indirebilmek için BDDK ve Kamu İhaleleri Üst Kurulu gibi 10 üst kurul kurulmuştur. Buna ek olarak Bankalar Kanunu, Hazinesin İç Borçlanma Kanunu ve Merkez Bankası’nın Bağımsızlığı Kanunu gibi girişimlerle söz konusu kurumların özerkliklerinin sağlanması ve Türkiye’de siyasi istikrarın oluşturulmasıyla ortaya çıkan müspet etkiler ve beraberinde Ekonomik Programda mali disipline uyulmasının piyasalara güven vermesi sonucu Türk ekonomisi 2002 başından beri pozitif bir büyüme göstermektedir.

Her ekonominin sahip olduğu temel hedeflerin ilki yıllık enflasyonu düşürmektir. Bununla beraber ekonomiler istikrarlı bir şekilde her yıl yüzde 5 dolayında pozitif büyümeyi he-

defler. Bu yazının amacı, 2001 yılından 2004 yılına kadarki süreçte, söz konusu bu iki veride gerçekleşen gelişmeleri belirtmek ve 2005-2006’daki ekonomik gelişmeleri detaylı bir şekilde incelemektir. 2003-2004 yıllarındaki dış ticaret, devlet bütçesi, iç ve dış borç stokları gibi diğer ekonomik gerçekleştirmeleri de Tablo-1’den takip edebilirsiniz.

Yıllık enflasyon artışları, TÜFE ve ÜFE (TEFE) bazında sırasıyla 2000 yılında yüzde 31 ve yüzde 32.7, 2001 yılında yüzde 68.5 ve yüzde 88.6, 2002 yılında yüzde 29.7 ve yüzde 30.8’e, 2003 yılında yüzde 18.4 ve yüzde 13.9’a, 2004 yılında yüzde 9.3 ve yüzde 13.8’e, 2005 yılında da yüzde 7.7 ve yüzde 2.7’ye gerilemiştir. GSMH büyüme hızı ise, 2000 yılından 2001 yılına kadarki süreçte yüzde 6.3’ten yüzde -9.5’e gerilemiştir. Bu oran; 2002 yılında yüzde 7.8, 2003 yılında yüzde 5.9, 2004 yılında yüzde 9.9 ve 2005 yılında da yüzde 7.6’lık bir artış göstermiştir.

2005-2007'DE EKONOMİK GELİŞMELER

Büyüme Hızı ve FBG: GSMH büyüme hızı 2006 yılında yüzde 6'dır (1'inci dönem yüzde 6.4, 2'nci dönem yüzde 9.3, 3'üncü dönem yüzde 4.3 ve 4'üncü dönem yüzde 4.6'dır). 2006 yılında sektörler itibari ile büyüme hızları: Tarım yüzde 2.9, sanayi yüzde 7.4, inşaat yüzde 19.4, ticaret yüzde 5.9, ulaştırma ve haberleşme yüzde 3.1, serbest meslek ve hizmetler yüzde 5.7, ithalat vergisi yüzde 9'dur. 2005 yılından 2006 yılına GSMH cari fiyatlarla 486 milyar YTL'den (katrilyon TL) 576 milyar YTL'ye (yüzde 18.4 artış) çıkmıştır. Hesaplamalarda GSMH'nin öncelikle yıllık ortalama Dolar kuruna bölünmesi ile Dolar cinsinden GSMH bulunur. Bu tutarın nüfusa bölünmesiyle de Dolar cinsinden fert başına gelir (FBG) elde edilir.

2005 yılından 2006 yılına GSMH yaklaşık 361 milyar Dolardan 400 milyar Dolara (yüzde 10.8 artış), FBG de 5.008 Dolardan, yüzde 9.4 artışla 5.477 Dolara çıkmıştır. 2006 yılında GSMH artışı yüzde 6 olduğu halde, Dolar bazında GSMH ve FBG'nin yüzde 10 dolayında artış göstermesinin başlıca sebepleri ise 2005 yılından 2006 yılına GSMH'nin cari fiyatlarla yüzde 18.4 artması ve 2002 yılından bu yana TL'nin en az yüzde 30 dolayında aşırı değerlenmesidir. Nitekim 2006 yılında ortalama Dolar kuru 1,44 YTL yerine 1,8 YTL olsaydı; geçen yılki GSMH, 320 milyar Dolar ve FBG de 5.477 Dolar yerine 4.384 Dolar olacaktı. Diğer taraftan, 2002 yılından 2006 yılına toplam GSMH büyüme hızı yüzde 37.2 olduğu halde; bu dönemde Dolar bazında yüzde 120'lik bir GSMH ve yüzde 109'luk FBH artışı gözlenmiştir.

Satın alma Gücü Paritesine (SGP: Türkiye'deki bir demet mal ve hizmetin New York'daki Dolar cinsinden değeri) göre FBG, 2006 yılında 9.000 Dolara ulaşmıştır. FBG'nin Almanya'daki değeri 30 bin Dolar olmasına rağmen bu değer Türkiye'de yaklaşık 5,5 bin Dolar'dır. Bu noktada 5,5 kat farktan söz etmemiz olasıdır. Oysa SGP'ye göre Türkiye'de FBG 9 bin Dolar, Almanya'da 28 bin Dolar olduğu için Türk ve Alman vatandaşları arasındaki gerçek ortalama hayat standardına dönük fark 5,5 kat değil; sadece 3,1 kattır.

İşsizlik: Türkiye'nin 2001 yılından bu yana var olan esas meselelerinden biri de sürekli artan işsizliktir. TÜİK verilerine göre işsizlik oranları 2000 yılında yüzde 6.5, 2001 yılında yüzde 8.4, 2002 yılında yüzde 10.6, 2003 yılın-

da yüzde 10.5 ve 2004 yılında yüzde 9.9'luk büyüme değerine rağmen 2004 yılında yüzde 10.3, 2005 yılında yüzde 10.3 ve 2006 yılında yüzde 9.9 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılının Aralık ayından 2006 yılının Aralık ayına kadarki süreçte işsizlik oranı yüzde 11.2'den yüzde 10.5'e inmiş ve bu oran kentlerde yüzde 12.5, genç nüfusta (15-24 yaş grubu) yüzde 20.3 (kentlerde % 22.3 + % 2.3'lük ek-sik istihdam = % 24.6) gibi azımsanamayacak değerlerle çok daha yüksek bir seviyededir. Demek ki eksik istihdamın da dahil edilmesiyle birlikte kentlerde yaşayan yaklaşık her dört gencimizden biri işsizdir! 2006 yılında kayıt dışı istihdam yüzde 49 dolayındadır (tarım sektöründe yüzde 88, tarım dışı sektörlerde yüzde 34).

2006 yılının Aralık ayı itibariyle Türkiye nüfusu 73 milyon kişi olup istihdam edilen 22.1 milyon kişinin yüzde 26'sı tarım (5.8), yüzde 20'si sanayi (4.5), yüzde 5.5'i inşaat (1.2) ve yüzde 48'i de (10.6) hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

Enflasyon: DİE'nin 1994 temel yılı yerine 2003 baz yılı harcama kalıpları ve üretim yapısına yönelik hazırlanan yeni endeks uygulamalarına göre TEFE, ÜFE'ye (Üretim Fiyatları Endeksinde) dönüşmüştür. Bu bilgi ışığında 2005 yılından 2006 yılına yıllık bazda enflasyon, TÜFE'de yüzde 7.7'den yüzde 9.7'ye, ÜFE'de ise yüzde 2.7'den yüzde 11.6'ya çıkmıştır. 2007 yılının Mart ayında TÜFE yüzde 0.9, ÜFE yüzde 1 ve yıllık enflasyon da sırasıyla yüzde 10.9 ve yüzde 10.9'dur.

İmalat Sanayinde Kapasite Kullanım Oranı, 2006 yılının Mart ayında yüzde 80.7 değerini gösterirken 2007 yılının Mart ayında bu oran yüzde 81.9'a (özel sektörde yüzde 80.2'den yüzde 81.4'e) çıkmıştır.

İmalat Sanayi Üretimi, 2005 yılında yüzde 5.8 ve 2006 yılında yüzde 5.8'lik bir yükseliş sergileyerek 2007 yılının Ocak-Şubat döneminde yüzde 11'lik bir artış göstermiştir.

Dış Ticaret Açığı Sorunumuz AB ile mi?

2005 yılında ihracat; 73.5 milyar Dolar (yüzde 16.3 artış), ithalat 116.8 milyar Dolar (yüzde 19.7 artış) olup ihracatın ithalatı karşılama oranı (ihracat / ithalat) yüzde 62.9'a gerilemiş ve dış ticaret açığı (DT) da -42.3 milyar Dolar'a çıkmıştır. 2006 yılında ihracat; 85.1 milyar Dolar (yüzde 15.9 artış), ithalat ise 137

TABLO-1. TÜRKİYE'DE BAŞLICA EKONOMİK GÖSTERGELER: 2003-2007 (20 Nisan 2007)

(a) KATRİLYON TL = MİLYAR YTL	2003	2004	2005	2006	2007 (K)
GSMH (Milyar Dolar)	239,2	299,5	360,9	399,7	440 (E)
Fert Başına Gelir (FBG) (Dolar)	3383	4172	5008	5477	6000 (E)
— Satın alma Gücü (SGP) ile FBG (Dolar)	6890	7736	8420	9000 (E)	9500 (E)
GSMH Büyüme Hızı (%)	5,9	9,9	7,6	6,0	5,0 (P)
— İmalat Sanayi Üretimi (%)	9,0	10,4	5,8	5,8	11,0 Şubat
Kapasite Kullanım Oranı (%)	78,5	81,5	80,3	81,8	81,9 Mart
Tüketici Fiyatları (TÜFE) (%)	18,4	9,3	7,7	9,7	2,4 Mart (*)
Üretici Fiyatları (ÜFE=TEFE) (%)	13,9	13,8	2,7	11,6	1,9 Mart (*)
İşsizlik Oranı (%)	10,5	10,3	10,3	9,9	11,0 Ocak
Bütçe Açığı (Katrilyon TL) (a)	—39,8 (1) (26,5 Milyar Dolar)	—30,3 (1) (21,3 Milyar Dolar)	—9,7 (1) (7,2 Milyar Dolar)	—5,5 (3,8 Milyar Dolar)	—3,3 Mart (2,4 Milyar Dolar)
Sos. Güv. Kur. Açığı (Katrilyon TL)	—15,9 (1) (10,6 Milyar Dolar)	—19,3 (1) (13,5 Milyar Dolar)	—23,8 (1) (17,7 Milyar Dolar)	—19,2 (13,4 Milyar Dolar)	-
İç Borç Stoku (Katrilyon TL)	194,4 (1) (130 Milyar Dolar)	224,5 (1) (158 Milyar Dolar)	244,8 (1) (182 Milyar Dolar)	251,5 (175 Milyar Dolar)	263,2 Şubat (188 Milyar Dolar)
Bütçe Açığı / GSYH (%)	—11,2	—7,1	—1,7	—0,7	—2,7 (P)
Bütçe Harcamaları / GSYH (%)	39,0	35,3	32,0	31,0 (P)	32,5 (P)
İhracat (% Artış)	31,0	33,7	16,3	15,9	26,5 Şubat
İthalat (% Artış)	34,5	40,7	19,7	17,3	21,5 Şubat
İthalat (Milyar Dolar)	—69,3	—97,5	—116,8	—137,0 (2)	21,8 Şubat
İhracat (Milyar Dolar)	47,3	63,2	73,5	85,1	14,2 Şubat
DIŞ TİCARET AÇIĞI (Milyar Dolar)	—22,1	—34,4	—42,3	—51,9	—7,6 Şubat
İhracat / İthalat, (%'si)	68,1	64,8	62,9	62,1	64,9 Şubat
Bavul Ticareti (Milyar Dolar)	4,0	3,9	3,5	6,4	0,7 Şubat
İhracatımızda AB'nin Payı (%)	51,9	54,7	52,3	51,6	58,2 Şubat (X)
İthalatımızda AB'nin Payı (%)	45,8	46,7	42,1	39,3	40,7 Şubat (X)
Hizmet Gelirleri (Milyar Dolar)	21,0	25,1	27,3	26,0	2,8 Şubat
Hizmet Giderleri (Milyar Dolar)	—8,5	—11,2	—11,9	—10,8	—1,9 Şubat
CARI İŞLEMLER AÇIĞI (Milyar Dolar)	—8,0	—15,6	—22,8	—31,3	—6,3 Şubat
Direkt Yabancı Sermaye (Milyar Dolar)	0,7	2,9	9,8	19,8 (3)	7,3 Şubat
Dış Borç Stoku (Milyar Dolar)	145,0	162,3	170,6	206,5	-
MB Döviz Rezervleri (Milyar Dolar)	33,6	36,0	50,5	60,9	67,5 Mart

(K): 2006 yılına ait Ay'ların yanındaki rakamlar Ocak ayından itibaren kümülatiftir; (E): Emin ÇARIKCI.

(P): DPT 2007 Yılı Program Hedefleri; (X): AB üyesi 27 ülke.

(*) Mart 2007'de TÜFE %0,9, ÜFE %1,0 ve yıllık enflasyon sırasıyla %10,9 ve %10,9'dur

(1) Ortalama Dolar kuru 2000'de 627 bin TL, 2001'de 1,2 milyon TL, 2002-2003 1,5 milyon TL, 2004'de 1,423 bin TL, 2005'de, 1,344 bin TL, 2006'da ise 1.44 YTL ve 2007'de ise 1,4 YTL'dir.

(2) İthalatımızda ara malları ve hammaddelerin payı %72, sermaye malları %16 ve tüketim malları da %12'dir.

(3) 2006'da 19,8 milyar Dolar'lık Doğrudan Yabancı Sermaye (DYS) yatırımı girişinin 2,9 milyar Dolar'ı gayrimenkul satışındandır.

Türkiye'den çıkan DHS ise, 1,7 milyar Dolar'dır.

Kaynak: DİE, DPT, MB, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları web sayfaları, Nisan 2007.

Derleyen: Prof. Dr. Emin ÇARIKCI, Çankaya Üniversitesi, İİBF, Öğretim Üyesi.

milyar Dolar (yüzde 17.3 artış) olarak belirlenmiştir. Bu noktada dış ticaret açığı, -51,9 milyar Dolar ve ihracatın ithalatı karşılama oranı (X / M) ise yüzde 62.1 değerini göstermektedir. Bölgeler itibarıyla toplam dış ticaret açığının (M - X = milyar Dolar) açılımı:

- Toplam değer in yüzde 35.5'i (-18,4: 20.0-1.6)

Uzak Doğu ülkeleriyle ve X / M = yüzde 8.0;

- Yüzde 28.7'si (-14.9: 26.5-11.6) KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği) ülkeleriyle, X/M = yüzde 45.3;

- Sadece yüzde 19.1'i (-9.9=53.8-43.9) AB ülkeleriyle ve X / M = yüzde 81.6 şeklinde gerçekleşmiştir.

Dış ticaret açığının sadece yüzde 19.1'i AB ülkeleriyle oluşmuştur. AB ile X / M (ihracatın

ithalatı karşılama oranı) yüzde 81.6 iken, söz konusu oranın KEİ ülkeleriyle yüzde 45.3 ve Uzak Doğu ülkeleriyle sadece yüzde 8 şeklinde biçimlenmesi Türkiye'nin dış ticaret açığı sorununun daha çok AB dışı ülke grupları ve ülkeleriyle ortaya çıktığının göstergesidir.

Bu açık, 25 AB ülkesi ile dış ticaret açığımız sadece -9.9 milyar Dolar olduğu halde, yalnız Rusya ile -14.5 ve Çin ile -8.9 milyar Dolar'dır (Dış ticaret açığının yüzde 45.1'i Rusya ve Çin'lidir). Üstelik Uzakdoğu ülkelerinden gerçekleştirilen ithalatın yaklaşık yüzde 90'ı dayanıklı tüketim mallarından oluşurken AB'den yapılan ithalatın en az yüzde 80'i yatırım ve üretim mallarından oluşmaktadır. Bu gerçek, körü körüne AB'ye karşı olanlara ithaf olunur.

Ülkeler bazında sırasıyla en büyük dış ticaret açığımız ve ihracatın ithalatı karşılama oranı (X/M) ise; Çin ile -8.9 milyar Dolar (9.6-0.7) ve yüzde 7.3, Rusya ile -14.5 milyar Dolar (17.5-3.2) ve yüzde 18.3, Almanya ile -4.6 milyar Dolar (14.6-9.7) ve yüzde 66.4, İran ile -4,5 milyar Dolar (5,6-1,1) ve %19,6; Güney Kore ile -3,3 milyar Dolar (3,5-0,2) ve %5,7; İsviçre ile -3.1 milyar Dolar (4.0-0.9) ve yüzde 22.5 ve Japonya ile -3.0 milyar Dolar (3.2-0.2) ve yüzde 6.3'tür. Dış ticaret fazlası (X-M) elde ettiğimiz ülkeler ise, İngiltere ile 1.7 milyar Dolar (6.8-5.1) ve İspanya ile 0.5 milyar Dolar (4.3-3.8).

2007 yılının Ocak-Şubat döneminde ihracat yüzde 26.5 (14.2 milyar Dolar) ve ithalat yüzde 21.5 (21.8 milyar Dolar) artmıştır. Dış ticaret açığı -7.6 milyar Dolar ve cari açık da -6.3 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatımızda AB'nin payı, Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla AB üye sayısının 25'ten 27'ye çıkmasının da etkisiyle yüzde 58.2'ye çıkmıştır.

Sadece dış ekonomik ilişkiler açısından bakılsa bile Türkiye için önemli olan AB vizonu ve motivasyonunu kaybetmemektir. Ayrıca 35 başlıktan oluşan AB projesi, Türkiye'nin ekonomisi, hayat standardı ve demokrasisinin gelişmesi ve iyileşmesi için modernleşme yolunda itici bir güçtür. Aksi halde, AB yolunda harcanan 44 yıllık mücadele, emek ve kazanımlara yazık olur. Ekonomik gelişmeler ve Türkiye-AB ilişkileri konularında daha fazla bilgi için yazının sonundaki nota bakınız.

Cari İşlemler Dengesi (CİD) Açığı (Cari açık, döviz cinsinden mal ve hizmet gelir ve giderlerinin farkı olup Türkiye'nin kendi mal ve hizmet gelirleri ile ulaştığı bir dengedir.) 2005 yılında -22.8 milyar Dolara, 2006 yılında ise -33 milyar Dolara ulaşmıştır. 2006 yılında Türkiye'nin mal ihracatı dışında elde ettiği döviz geliri 32.4 milyar Dolar olup bunun 26 milyar Doları hizmet gelirlerindedir (hizmet giderleri de -10.8 milyar Dolar'dır). Bu miktarın 6.4 milyar Doları bavul ticaretinden olup milyar Dolar bazında başlıca hizmet gelirlerinden turizm 16.9 (2005 yılında 18.2), taşımacılık 4.1, finansal, ticari, resmi ve diğer hizmetler 3.1, inşaat hizmetleri 0.9 ve işçi dövizleri de 1.1 milyar Dolar'dır.

TL En Az Yüzde 30 Aşırı Değerli

TL'nin yüzde 30 dolayında aşırı değerlenmiş olması; tarım ve sanayi sektörlerindeki yerli üretici ve ihracatçılarımızın aleyhine ve ya-

bancaların lehine sonuçlanan iç ve dış piyasalarda yüzde 30 dolayında haksız rekabet avantajı sağlanma girişimi nedeniyle üreticilerin yerli girdiler yerine yabancı girdiler kullanmasına ve tüketicilerin de yerli mallar yerine yabancı mallar (yabancı tereyağı, yabancı televizyon) satın almasına yol açmıştır. Nitekim istihdamın en önemli sektörü olan tekstildeki kumaş ve çarşaf üreticileri ile boyahaneler zor durumdadır.

Ekonomi, ilmi alternatif maliyet üstüne kurulmuştur. Ucuz döviz politikasının kazanımlarıysa sıcak para girişleri sayesinde belli bir süre, döviz dar boğazını aşarak, cari açığı kolayca finanse etmek ve istikrar programının da desteği ile enflasyonu baskı altında tutmaktır. Burada sorulması gereken, bu durumun daha ne kadar süreceğidir. "Ekonomi biliminin kanunları vardır ve er geç hükmünü icra eder". Bizden hatırlatması... Unutulması gerekir ki gerçekçi kur politikası, üretici ve ihracatçılara en güçlü teşvik ve korumayı sağlayan bir politikadır.

Cari Açığın Finansmanı: Bu açığın bir kısmı, net doğrudan yabancı sermaye yatırımları gelirleri ve TL'nin aşırı değerlenmesine yol açan kısa vadeli yabancı sermaye (sıcak para) girişleri ile finanse edilmektedir. Eğer cari açık kapatılamamış olsaydı, bunun bir kısmı Merkez Bankası'ndaki döviz rezervlerinden ve geriye kalan bölümü de kısa veya orta vadeli dış borçlanma ile finanse edilecekti.

TL'nin aşırı değerlenmesinin sebepleri arasında; 2005 yılından 2006 yılına kadarki dönemde yabancıların İMKB'den hisse senedi alımlarının 33.8 milyar Dolardan 42.1 milyar Dolara (Net artış 8.3 milyar Dolar) çıkması, yine yabancıların devlet iç borçlanma senetlerine yatırımlarının da 19.7 milyar Dolardan 29.5 milyar Dolara (Net artış 9.8 milyar Dolar) yükselmesi ve neticede toplam portföy yatırımlarının (sıcak para) 2007 yılının Ocak ayında 71.6 milyar Dolara ulaşması gösterilebilir. Sonuçta 2004 yılından 2006 yılına kadarki süreçte yabancıların İMKB'deki payı yüzde 55'ten yüzde 69'a çıkmıştır.

13 Aralık 2006'da Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz'ın 'yüzde 21'lik hazine bonusu faizinin bir yıl daha devam edeceğini' beyan etmesi çok şaşırtıcıdır; çünkü bu durumda, 2007 için yıllık enflasyon hedefi yüzde 4 olduğuna göre Türkiye'ye sıcak para akışı daha da artacak ve TL daha da değerlenerek Türk sanayinin iç ve dış rekabet gücü giderek

azalacak ve işsizlik oranı daha da artacaktır. **Söz konusu sorunun çözümü**, Merkez Bankası'nın yüzde 17.5'lik orana sahip gecelik faizinin en az 5 puan çekilmesiyle hazinenin yıllık borçlanma faizinin yüzde 21'den hiç olmazsa yüzde 15 dolayına inmesinin sağlanması ve böylece yıllık enflasyon hedefinin yüzde 4'ten yüzde 6 dolayına çekilmesiyle sağlanabilir.

• **Doğrudan Yabancı Sermaye (DYS) Yatırımları:** 2005 ve 2006 yıllarında doğrudan yabancı sermaye girişi 9.8 milyar Dolardan 19.8 milyar Dolara fırlamış olmasına rağmen, bu miktarın büyük bir bölümü yeni üretim kapasitesi yerine mevcut üretim tesisleri ile bankaların yabancılara satılmasından elde edilen özelleştirme gelirleridir. Nitekim YASED'e göre 2006 yılındaki doğrudan yabancı sermaye girişinin 7.0 milyar Doları banka ve finans kesimine, 6.3 milyar Doları haberleşme ve ulaştırmaya, 1.5 milyar Doları perakende ticarete, 2.9 milyar Doları gayrimenkul alımlarına, 0.6 milyar Doları petrokimyaya ve sadece 1.4 milyar Doları (toplam değerın yüzde 7'si) imalat sanayindeki yatırım ve üretime gitmiştir. Türkiye'den çıkan doğrudan yabancı sermaye değeri 1.7 milyar Dolar olup elde edilen net doğrudan yabancı sermaye girişi, özelleştirme gelirlerinin artmasıyla 18.1 milyar Dolara ulaşmıştır. 2007 yılının Ocak-Şubat döneminde Türkiye'ye giren doğrudan yabancı sermaye yatırımı 7.3 milyar Dolar; fakat çıkan doğrudan yabancı sermaye miktarı 1.1 milyar Dolardır.

• **Yabancıların Gayrimenkul Alımları:** 12 Temmuz 2003'te Tapu Yasası'nda yapılan değişiklikten bu yana yabancıların Türkiye'de ev, arsa, arazi vb gayrimenkulleri satın almaları artmıştır. Bu satışlardan elde edilen dövizler, Merkez Bankası tarafından ödemeler dengesinin net-hata ve noksan kaleminde gösteriliyordu; ancak bu gelirler, 2004 yılının Temmuz ayında itibaren doğrudan yabancı sermaye kalemleri içerisinde yer almaya başlamıştır.

• 2006 yılı itibariyle, üretimde (GSMH'de) 17'nci nüfus olması itibariyle Türkiye'nin dünya ekonomisindeki yeri 15'inciliktir. Dünya dış ticaretinde 22'inci sırada bulunan Türkiye'nin ihracattaki payı yüzde 0.9 ve 15'inci sırada bulunduğumuz ithalattaki payı ise yüzde 1.5'tir. Bunun yanında Türkiye'nin dünya doğrudan yabancı sermaye stokundaki payı sadece yüzde 1 dolayındadır.

• 2006 Devlet Bütçesi Gerçekleşmeleri

(Katrilyon TL = milyar YTL olarak): 2006 yılında bütçe harcamaları 172.9 milyar YTL, gelirleri 167.4 milyar YTL olup bütçe açığı -5,5 milyar YTL'ye (-3.8 milyar Dolar) ve toplam faiz harcamaları da 46 milyar YTL'dir (32,0 milyar Dolar). Bu durumda;

- Toplam gelirlerin (167.4 milyar YTL) yüzde 27.5'i ve vergi gelirlerinin (137.5 milyar YTL) yüzde 33.5'i faiz ödemelerine (46 milyar YTL) harcanmıştır. (2003 yılında bu oranlar sırası ile yüzde 58.6 ve yüzde 69.5; 2005 yılında ise yüzde 33.9 ve yüzde 42.2 idi).

- Toplam harcamaların yüzde 26.6'sı halen faiz ödemelerine gitmektedir.

- Toplam faiz ödemelerinin (46 milyar YTL) yüzde 85.5'i (38.6 milyar YTL) iç borç (175 milyar Dolar) faiz ödemelerine gitmiştir. Söz konusu miktarın sadece yüzde 14.5'i (6.7 milyar YTL) dış borç (198 milyar Dolar) faiz ödemelerine sarf edilmiştir.

• Sosyal Güvenlik Kurumları (SGK) Açıklaması

2004 yılından 2005 yılına kadarki dönemde sosyal güvenlik kurumları açıkları toplamı 19.3 milyar YTL'den (13.5 milyar Dolar) 23.8 milyar YTL'ye (17.7 milyar Dolar) çıkmıştır. Var olan değer 2006 yılında 19.2 milyar YTL (13.7 milyar Dolar) (Emekli Sandığı 5.7, SSK 8.5, Bağkur 4.3 ve İşsizlik Sigortası Fonu 0.7 milyar YTL) inmişse de 2006 yılında bütçe açığı / GSYH oranı yüzde - 0.7'ye gerilediği halde, sosyal güvenlik kurumları açığı / GSYH oranı yüzde 3.5 gibi çok yüksek bir düzeyde seyrederek devlet bütçesinin en büyük kara deliği konumuna ulaşmıştır.

2006 yılı bütçe açığı hedefinin (başlangıç ödeneği) -13.3 milyar YTL yerine -5.5 milyar YTL olarak gerçekleşmesinin temel nedeni, vergi dışı gelirlerde 5.2 milyar YTL'lik hedefin üzerinde bir gelir elde edilmesidir. 2006 yılında devletin özelleştirme geliri yaklaşık 10 milyar YTL'dir. 2007 yılının bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında, 2007 yılının Ocak-Mart döneminde harcamaların 49.4 milyar YTL (faiz harcamaları da 15.9 milyar YTL), gelirlerin 46.1 milyar YTL ve bütçe açığının da -3.3 milyar YTL ile yer aldığı görülebilir.

• Sonuç

Yukarıda yer verilen oranlar, 2000 yılından beri kemer sıkamamıza rağmen, bütçe performansında çok önemli bir başarıya ulaşılmış olduğunu gösterse de ülkemizin ekonomik ve mali dengeleri hâlâ bıçak sırtındadır. Bundan dolayı, önümüzdeki yıllarda da kamu-

da mali disipline ve sıkı para politikalarına devam edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin esas meselesi dış borç stokundan çok iç borç stokudur; çünkü son 10 yıldır devlet bütçesinin en büyük kamburu olan toplam faiz ödemelerinin yüzde 85-90'ı iç borç faiz ödemelerine giderken 2002 yılından 2007 yılının Şubat ayına kadarki süreçte iç borç stoku 100 milyar Dolardan (150 katrilyon TL) 188 milyar Dolara (263.2 milyar YTL) çıkmıştır. Aynı dönemdeki dış borç stoku 130 milyar Dolardan 206.5 milyar Dolara ulaşmıştır. Dış borç stoku'nun yaklaşık yüzde 60'ı (124 milyar Dolar) özel sektöre (firmalar ve bankalara), yüzde 40'ı da (82.5 milyar Dolar) kamu kesimine aittir.

Türkiye'de son yedi yıldır uygulanan istikrar programları sonucu 2005 ve 2006'da yıllık enflasyon tek haneli rakamlara inmiştir. 2002-2006 dönemi yıllık büyüme hızı ortalaması yüzde 7.4 olarak gerçekleşmişse de Türkiye ekonomisinin esas sorunu, her yıl işgücüne yeni katılan en az 800 bin kişiye yetecek kadar istihdam artışı sağlayamamasıdır. Özetlersek her şeye rağmen Türkiye'nin önü açıktır. 2006 yılında Türk ekonomisi yıllık 117 milyar Doları aşan bir döviz kazanma potansiyeline (söz konusu değer 2005 yılında 104 milyar Dolar idi) ulaşmıştır. Bu meblağın 85.1 milyar Doları ihracattan, geriye kalan 32.4 milyar Doları da başta turizm, taşımacılık ve müteahhitlikten elde edilen hizmet gelirleri olmak üzere bavlul ticaretinden elde edilmiştir. Türkiye, 40 bin kişilik ihracatçı ordusuyla 140 dolayındaki ülkeye ihracat yapmaktadır. Türkiye'nin ihracatında imalat sanayi sektörünün payı yüzde 94-95, tarım ve balıkçılığın yüzde 4-4.5, madencilik ve taş ocaklarının payı da yüzde 1.5 dolayındadır.

2005 ve 2006 yıllarında TL'nin giderek değer kazanması, bir yandan yıllık enflasyon hızının tek haneli rakamlara inmesine önemli katkıda bulunmuştur. Bu durum döviz kazanan kesimlerin kazançlarını büyük ölçüde azaltmış ve dış ticaret ve cari işlemler açıklarının giderek artmasına yol açmıştır. Bu açıkların azaltılması için gerçekçi kur politikasına dikkat edilmelidir; çünkü 2006 yılının Temmuz ayında gerçekleştirilen İSO'nun durum tespit anketine göre, 2006 yılının ilk yarısında imalat sanayinde ihrac ürünleri içindeki ithal girdilerinin payı ortalama yüzde 36.6'dır. Bu oranlar tekstilde yüzde 35.2, giyimde yüzde 26.5, taş ve toprak da yüzde 15.5, metal eşya sanayinde yüzde 31.8, makine sanayinde yüzde 28.6, elektrikli makede yüzde 30.9

ve taşıt araçlarında yüzde 36.3' tür. (Büyük ölçekli işletmelerde yüzde 39.8, orta ölçeklilerde yüzde 17.8, küçük ölçeklilerde yüzde 62.5).

2004 yılında Türk özel sektörünün ürettiği 20.4 milyon adet televizyonun yüzde 91'i (18.5 milyon televizyon), 4.7 milyon adet buzdolabının yüzde 62'si, 4.1 milyon adet çamaşır makinesinin yüzde 54'ü, 618 bin adet otomobilin yüzde 52'si ihraç edilmiştir. Aynı oranlar 2005-2006 döneminde de devamlılık göstermektedir. Kötümserliğe gerek yoktur; ancak yıllardır süregelen köklü reformları biran önce hayata geçirmek gereklidir.

Özellikle en kısa zamanda kayıt dışı ekonomiyle mücadelede önemli mesafeler alınmalıdır; çünkü Türkiye'deki toplam vergi gelirlerinin yüzde 70'inin dolaylı vergilerden (yüzde 30'unun sadece enerji sektöründen) alınmasının, enerji fiyatlarının (elektrik, petrol ve doğalgaz) ve gelir ve kurumlar vergilerinin yüksek seviyelerde bulunmasının, yerli ve yabancı sermaye yatırımlarını caydırarak haksız rekabetin varoluşunun en önemli sebebi yüzde 35 dolayında seyreden bu kayıt dışı ekonomidir.

Yatırım ve üretime dönük doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını cazip hale getirecek ve yatırım iklimini (ortamını) hazırlayacak gerekli yasal değişiklikler ile uygulamalar yürürlüğe konulmalıdır.

Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için hükümetin daha cesur, kararlı ve aktif ekonomi politikaları uygulaması gerekmektedir. (Daha detaylı bilgi için bakınız Not)

NOT: Prof. Dr. Emin ÇARIKCI'nın "Öğrencilere Ekonomik Tavsiyeler", "Türkiye'de Ekonomik Gelişmeler: 2005-2006" (Her iki ayda bir revize edilmektedir), "AB ile İlişkiler ve GB'nin Zararı", "AB ile Müzakereler ve Beklentiler" ve "Türk Dünyasında Ekonomik Gelişmeler: 1980-2005" konulu 38 sayfalık makaleleri, yazarın Çankaya Üniversitesi'ndeki yeni web sayfasında yayınlanmaktadır.

Bakınız: <http://carikci.cankaya.edu.tr>